

JULIA BURGERS-DROST

Voor altijd verbonden

FAMILIEROMAN

HET MOOISTE VAN
Julia Burgers-Drost

VOOR ALTIJD
VERBONDEN

Zomer & Keuning

HOOFDSTUK 1

‘Hé, moet je de bus nog halen? Of wacht je vriendje op de hoek?’ Een stel opgeschoten jongens, ware jongleurs op skates, sluit Relinde in, tracht haar het voortgaan te verhinderen. Een voornemen dat aardig lijkt te lukken. Flauwe en versleten puberopmerkingen slingeren ze haar toe. Vunzige woorden waarvan ze de betekenis slechts kan raden.

Het is niet de eerste keer dat ze zo gesard wordt en vermoedelijk is ze ook de enige niet wie hierdoor de lust tot het hardlopen is vergaan. Met een bitter heimwee denkt Relinde terug aan haar vorige woonplaats. Daar kon ze ongestoord door de bossen rennen zonder een mens te ontmoeten.

Onverwacht mindert ze vaart en op het moment dat de jongens ook hun strategie lijken te wijzigen, komen er een paar meisjes van hun eigen leeftijd op skates voorbij en al snel verdwijnen deze, met de jongens in hun kielzog, naar de verharde weg.

Relinde slaakt een zucht van verlichting en ploft op een bankje neer. Het park is rijk aan dit soort zitplaatsen en even geeft Relinde zich over aan haar gedachten. Het zijn onplezierige gedachten die opkomen en dat is ook geen wonder, gezien haar situatie. Ze heeft in enkele maanden meer meegemaakt dan een ander in een heel leven. Hoe kort heeft haar huwelijk maar mogen duren... De bruiloft was een ingetogen gebeuren, gezien de lichamelijke gesteldheid van de bruidegom. Echter, geen van de aanwezigen vermoedde dat Walter Ouwerkerk nog maar enkele maanden zou mogen leven. Een ernstige en vrij onbekende spierziekte heeft hem langzaam gesloopt. Relinde drukt de hakken van haar sportschoenen diep in het rulle zand dat stoffig droog is na een lange periode van heerlijk zomerweer.

Nauwelijks bekomen van de schrik plotseling weduwe te zijn geworden, kwam daar het bericht van thuis: haar moeder liet via een buurvrouw weten dat vader een attaque had gekregen en in het ziekenhuis aan de beademing lag. Ze konden toch op haar rekenen? Relinde wist toch dat moeder er zelf niet best aan toe is?

Relinde wist wanneer ze nodig was en na het afwikkelen van de vele persoonlijke beslommingen was ze bepaakt en bezakt naar huis gereden.

De situatie lijkt zich gestabiliseerd te hebben. In pappa’s toestand is geen verbetering gekomen, afwachten is het motto. En als Relinde aan haar moeder denkt, krimpt haar hart bijna voelbaar samen en lijkt niet

meer te willen kloppen. Mamma is wat men noemt een ‘terminale’ patiënte. Met alle ellende van dien. Dankzij Relindes thuiskomst kan de thuiszorg worden afgezegd. De wijkverpleegster komt dagelijks voor de persoonlijke verzorging en voor het werk is er enkele malen per week hulp. Buurvrouw Koppies beweert iedere dag dat niets zo goed helpt tegen verdriet dan bezig zijn voor anderen. Er schuilt waarheid in die bewering, maar toch is het verlies van haar man en vriend Walter geen moment uit haar gedachten. Nu is er niemand meer om mee te praten.

Relinde schudt haar hoofd en gaat moeizaam staan. Ze is stijf en haar rek- en strekoefeningen doet ze met heel wat minder genoegen dan enkele weken terug! Ze duwt de badstoffen haarband weg van haar voorhoofd. Klam voelt ze aan, het is eigenlijk te warm voor zo veel inspanning. Maar: de lichaamsbeweging doet haar goed. Ze put er nieuwe, broodnodige energie uit. In langzaam tempo gaat ze de weg naar haar ouderlijk huis, het park uit, de felle zon tegemoet. Zonder belangstelling glijden haar blikken langs de zomerse tuintjes. De bonte kleuren van de bloemen hinderen haar. Het liefst zou ze alles om zich heen grauw en grijs zien. ‘Ooit wordt het minder,’ beloofde de huisarts na de begrafenis van Walter. ‘Je moet erdoor, meisje. En dat doet erg pijn!’

Dankzij Relindes inspanning ziet de eigen voortuin er redelijk uit. Het gras is gemaaid, tussen de rozen is bijna geen onkruid te zien en omdat mamma het graag wilde, heeft ze de bloembakken gevuld met éénjarige bloeiers.

Voor de deur staat de auto van de wijkverpleegkundige geparkeerd. Relinde weet dat haar moeder erg gesteld is op Bernha van Beeten. Buiten de verzorging om wordt er veel van gedachten gewisseld. Relinde is dankbaar dat ze niet alleen staat wat betreft de verzorging van de zieke. Ze vindt het afschuwelijk mamma achteruit te zien gaan en liever maakt ze lekkere hapjes klaar of leest ze voor, dan dat ze de vrouw die haar heeft gebaard en grootgebracht als een klein kind zou moeten verzorgen. Als het moet, zal ze beslist ook die taak op zich nemen. Maar niet eerder.

Tegen de zijmuur van het huis staat de fiets van Lennie Kroeske van de thuiszorg, die voor de laatste keer haar diensten heeft verleend. Ik zal haar moeten bedanken! houdt Relinde zichzelf voor, terwijl ze traag achterom loopt. Eenmaal in de bijkeuken valt de zware sfeer die in huis hangt, haast voelbaar op haar neer. Als een verstikkende deken. De

deur van de keuken staat op een kier, ze kan woordelijk horen waarover gepraat wordt. Toe maar, buurvrouw Koppies is er ook. Zuchtend laat Relinde zich op een krukje vallen. Lennie Kroeske weet van aanpakken. De was is gedroogd en ligt keurig gestreken in een mand, klaar om naar boven gebracht te worden.

Net als Relinde wil gaan staan om zich bij het gezelschap te voegen, hoort ze haar naam noemen. Buurvrouw Koppies heeft een schelle stem. Zelfs als ze fluistert, vindt Relinde. ‘Dat arme kind, voor het ongeluk geboren. Want geloof me, ze hield echt van die stumper. Je hoort weleens zeggen dat ze om zijn geld met hem is getrouwd. Klets-koek. Gek dat ze met elkaar waren... Maar je had haar moeder moeten horen. Gejammer tot en met. Kinderen zouden die twee vanwege de erfelijkheid niet mogen krijgen... nee, buurvrouw Alting had wel wat beters voor haar dochter in gedachten...’

Met langzame bewegingen peutert Relinde de veters van haar schoenen los en schudt gedachteloos het zand op de tegeltjes. Ja, mamma was inderdaad de wanhoop nabij toen het tussen haar en Walter serieus werd. Zo niet pappa! Zijn dochter die in het huwelijk zou treden met de enige zoon van zijn directeur! Een relatie die de verhouding tussen hem en zijn chef danig zou veranderen! Na hun trouwen trokken ze in haar flatje, vierentwintig uur per dag waren ze samen, in afwachting van het nieuw te bouwen huis. Zodra dat gereed zou zijn, diende Relinde haar aandacht te verdelen tussen haar echtgenoot en het inrichten van de woning. Zover is het echter niet gekomen.

‘Mevrouw hier komt uit een degelijk nest, heb ik begrepen!’ merkt de wijkverpleegkundige op.

Buurvrouw Koppies beaamt dat. ‘Ze is een domineesdochter. En bijzonder streng opgevoed, vertelde ze eens. Zelfs haar man...’ Buurvrouw fluistert schel: ‘Ze hebben zelfs een mán voor haar uitgezocht!’

Nu is Relinde toch beduusd. Buurvrouw weet meer dan zij. Arme mam. Gelukkig was het huwelijk van haar ouders niet. De oudste, Edwin, vertoeft al twee jaar in Amerika. Tijd voor een bezoek aan het thuisfront schijnt hij maar moeilijk te kunnen vinden. Binnenkort zal het er eindelijk van komen. Als hij niet opschiet, denkt Relinde, komt hij te laat. En ach, zijzelf heeft mamma verdriet gedaan toen ze de stem van haar hart volgde. Toch heeft ze geen moment spijt gehad. Meer dan eens verzekert mam haar dat zij nú spijt heeft Relinde destijds gedwarsboomd te hebben.

‘Blijft zij – ik bedoel de dochter – nu voorgoed thuis wonen?’ vraagt

de thuishulp, waarop de andere vrouwen antwoord geven.

‘Met mevrouw is het snel afgelopen. Dat ziet een kind!’ zegt de verpleegkundige op beroepstoon. ‘Dat meisje heeft het zwaar te verduren. Ik bewonder haar! U als buurvrouw, mevrouw Koppies, kunt veel voor haar betekenen!’

Alsjeblieft niet! kribt Relinde, die genoeg heeft van de rol van luisteraar. Net als ze is gaan staan en de buitendeur met kracht wil dichttrekken om zodoende haar aanwezigheid kenbaar te maken, doen de woorden van buurvrouw Koppies haar schrikken. ‘Mensen, ik weet meer dan me lief is. Want wanneer moet je zwijgen, wanneer spreken?’ Het klinkt als een zin uit een drama, wat Relinde doet denken: wat voor geheim zou buurvrouw meedragen? ‘Het betreft mijn buurvrouw. Het arme mens... ik zeg je dít...’

De verpleegkundige onderbreekt haar. ‘Genoeg, dames. Dit wordt roddelen. We willen niets anders dan het beste voor de familie. Ik vroeg jullie alleen in de keuken om tijdens het drinken van een glas fris jullie te wijzen op de moeilijke positie van Relinde. Ik had er niet zo snel aan gedacht, Lennie, dat jij hier vandaag voor het laatst bent. Blijft buurvrouw Koppies over. Laat me weten, mevrouw Koppies, als ik wat kan doen. Ik heb zo mijn relaties, moet u weten. Echt helpen kunnen we pas als we op de hoogte gebracht worden!’

Relinde sluipt naar buiten. Zo wordt er dus over je familie en jezelf gesproken zodra je afhankelijk geworden bent van andermans hulp. Zou ze zelf die fout ook weleens gemaakt hebben? Naar anderen toe? Bah!

Eenmaal buiten tikt ze al lopend – op sokken – tegen het glas van het keukenraam. In de bijkeuken raapt ze haar schoenen op en op neutrale toon begroet ze het kleine gezelschap. ‘Lennie... fijn dat ik jou nog tref, meid. Ik wil je graag ook namens mamma bedanken voor je toegewijde hulp. Ik vrees je niet te kunnen evenaren... maar regels zijn regels en ongetwijfeld wordt er elders met smart op je gewacht!’

Alle drie de vrouwen zijn gaan staan, op hun gezichten is duidelijk de gedachte te lezen: Relinde had niet vroeger moeten thuiskomen! Buurvrouw zegt haast te hebben. ‘Etenstijd, mensen!’ En weg is ze.

Relinde drukt hartelijk de hand van Lennie, die belooft nog eens langs te komen. ‘In mijn eigen tijd wil ik best eens komen helpen, je laat het maar weten!’

Zuster Van Beeten wil Relinde nog even spreken over haar moeder.

‘Ze slaapt nu rustig, dankzij die nieuwe medicijnen. Ga even zitten, Relinde...’

Relinde zegt koffie te zullen zetten. ‘Wij waren toch uw laatste adresje? Koffie is zo gezet en zelf snak ik naar een opkikkertje.’

Bernha van Beeten volgt de bewegingen die Relinde maakt. Een aantrekkelijke jonge vrouw met rimpels om ogen en mond die niet bij haar leeftijd passen. Spontaan vraagt ze: ‘Hoe oud ben je eigenlijk, Relinde? Je moeder vertelde onlangs dat jij je komst zo onverwacht aandiende, ze had niet meer op een baby gerekend...’

‘Mijn broer is vrij snel na hun huwelijk geboren. Het leek bij één kind te blijven. Stel je voor: Edwin was het huis al uit toen mamma zwanger werd van mij. Midden veertig. Ze dacht in de overgang te zijn. Meer dan eens vertelde ze doodsbenuwd te zijn geweest dat ik zogenaamd “niet goed” zou blijken te zijn, na de geboorte. Dat is dus meegevallen. Nota bene... mamma zei onlangs nog dat ze destijds vreesde voor straf een gehandicapt kind te zullen krijgen. Zo is ze opgevoed, moet u weten. Waarvoor, waarom? Ik heb vaak geroepen: “Wat hebt u dan misdaan? Ik ken niemand die zo plichtsgetrouw leeft!” Maar zo denkt mamma nu eenmaal. Voor haar is God niet alleen liefde, maar vooral een strenge rechter. Ach, zuster... ze heeft het soms zo zwaar en ik kan haar niet helpen...’ Met twee gevulde mokken in haar hand keert Relinde zich naar de wijkverpleegster toe. Tranen stromen onstuitbaar over haar wangen die nog rood zijn van het hardlopen.

‘Zeg toch Bernha tegen me... ik wilde dat ik je kon troosten. Je moeder krijgt toch wel bezoek van haar dominee en de wijkouderling?’

Relinde schuift aan tafel en veegt met de rug van haar hand langs haar ogen. ‘Jawel, maar tegen hen laat ze zich niet gaan, ze keuvelt maar wat en doet of ze blij is met de troostboekjes en geborduurde zakdoekjes die naar eau de cologne ruiken. En dan pappa... Ze wil met alle geweld een keer naar hem toe. Ik probeer het tegen te houden.’

Bernha legt een keurig verzorgde hand over die van Relinde. ‘Heb jij zelf wat aan je geloof, lieverd?’

‘Walter... als u, je Walter gekend had, zou je weten dat iedereen die met hem omging aangestoken werd door een heilig vuur. Als jonge jongen wist hij al dat hij niet oud zou worden, maar hij bleef zeggen: ook mijn tijden zijn in Gods hand. En hij meende het. Ja, dankzij hem weet ik nu dat er maar één weg naar boven is, maar je komt wel langs het kruis. Maar om dat zo met mijn moeder te bespreken, lukt niet. Dan ben ik opeens haar kleine meid en is zij de volwassene die alles

beter weet. Zo jammer...?’

Bernha accepteert een tweede mok koffie. Zodra er een pauze in het gesprek is ontstaan, grijpt ze de gelegenheid aan om te zeggen wat ze op haar hart heeft. Onlangs had ze een gesprekje met de huisarts die meedeelde hoe hij de behandeling dacht voort te zetten: medicatie verhogen, sterkere pijnbestrijders. ‘Het duurt niet erg lang meer, meisje. Dat weet je toch?’

Relinde knikt stom. ‘Soms verlang ik, net als zij, naar het einde. En andere keren kan ik m’n haren wel uit m’n hoofd trekken van woede. Niet mijn moeder...’

Bernha van Beeten heeft dit allemaal eerder gehoord. Andere locatie, andere hoofdpersonen. Zelfde verhaal. ‘We helpen elkaar deze tijd door te komen. Als je eens behoefte hebt aan een gesprekje, moet je het laten weten. En denk nu niet: dat mens is beroepsmatig bezig. Ik ben in de eerste plaats mens, medemens. En daarna pas komt mijn functie!’

Relinde loopt met haar mee naar de auto. ‘Ik zou jouw werk niet kunnen doen...’

Met de autosleutels in haar hand staat Bernha even doodstil, alsof ze over iets diep nadenkt. Dan geeft ze haar gedachten prijs. ‘Ik zou niet kunnen wat jij hebt gedaan: trouwen met een zwaar zieke man. Ik heb ooit iemand in de steek gelaten en tot de dag van vandaag heb ik er wroeging over. Mijn naasten gaven advies en naar hen heb ik geluisterd. Jou bewonder ik!’ Zonder Relinde te groeten of, zoals anders, vriendelijk afscheid te nemen, duikt Bernha in haar wagen. Steekt na het starten een hand op, wetend dat ze Relinde aan het denken heeft gezet.

De avond verloopt zoals de avonden ervoor en zoals er waarschijnlijk nog meer zullen volgen. Relinde merkt meer dan eens op dat haar moeder op het punt staat een gesprek te beginnen. Maar telkens weer is daar een bijna zichtbare rem, die communicatie onmogelijk maakt. Relinde meent haar moeder door en door te kennen. Iedere reactie is haar vertrouwd. Elk gebaar, de terloops gemaakte opmerkingen. En toch!

‘Als u wilt praten, mam, doe het dan. Vergeet dat ik uw dochter ben. Ik zie toch dat uw hoofd vol zit met gedachten... ik begrijp het zo goed. Sinds ik het huis ben uitgegaan, heb ik heel wat meegemaakt, mam. Niets rijpt zo als moeilijkheden...’

Anne Alting knikt. Ze zou haar dochter willen beklagen. Laten mer-

ken dat ze haar begrijpt. Relinde echter wenst niet beklaagd te worden. Glimlachend stelt ze vast: 'Jij lijkt op mij. Laat me maar alleen, ik moet nadenken. En je hebt gelijk... mijn hoofd is te vol, ik moet schoon schip maken voor het te laat is. Vraag maar niets, ik geef wel aan wanneer ik zover ben. Ga maar gerust een eindje wandelen of zo... ik ben graag alleen, lieverd!'

Zuchtend geeft Relinde toe. Het is voor haar geen opoffering om in de ziekenkamer te vertoeven. Daar kan ze iets doen, iets voor haar moeder betekenen.

Buiten is het nog warm. De wind is gaan liggen en nergens is verkoeling te vinden. Relinde sjokt door de tuin, plukt hier en daar een verdorde bloem weg. Hoe lang nog? dreint het in haar. Morgen, als de wijkzuster komt, is ze van plan even langs haar vader te gaan. Ongemerkt is ze het trottoir opgelopen. Hier heeft ze als klein meisje leren rolschaatsen en met vriendinnetjes de stoepen volgekliederd met krijt. Spoorzoeken, dat was ook een geliefd spel. Pijlen die aanwezen welke kant je op moest.

'Aan de wandel?' Een vriendelijke stem stoort Relinde in haar gedachten. Een vrouw van middelbare leeftijd komt uit haar tuintje gestapt. 'U kent mij niet, ik woon hier nog niet zo lang. Met uw ouders heb ik kennis mogen maken net voordat uw vader zo ziek werd. U bent immers de dochter? Relinde, is het niet?'

Relinde kijkt van de verdorde bloemen in haar hand naar het frisse gezicht van de vrouw. Ze knikt. 'Inderdaad. Ik herinner me nu dat mijn moeder het weleens over u heeft gehad. Maar uw naam is me ontschoten!'

'Mijn achternaam is Ritsaarts. Carla Ritsaarts.' Zonder het te merken, knijpt Relinde de bloemblaadjes fijn en laat ze vallen. De handdruk van mevrouw Ritsaarts is stevig. 'Je maakt een zware tijd door, meid. Ongetwijfeld komen er andere dagen, ook al zul je dat nu niet willen aannemen. Echt waar, ik kan het weten. Kom even op de bank zitten, dan kunnen we wat babbelen!'

Omdat de rest van de avond Relinde als een zwart gat aangrijnst, loopt ze gewillig achter de vrouw haar tuinpad op. 'Mooie tuin hebt u. Aangelegd of liefhebberij?' Tegen de voormuur staat een blauw geschilderde bank, een kleur die terugkomt in de border, en ook de fraai gevulde bloempotten zijn met dezelfde verf behandeld.

'Beide. Ga zitten, wil je iets drinken?' Relinde schudt haar hoofd. Zó moe is ze. Zo ontzettend moe. Een warme hand legt zich over de hare

en een stem zegt hartelijk: ‘Als je eens wilt praten, echt praten, kun je altijd bij mij terecht. Ik kan luisteren. En je hoeft niet bang te zijn dat wat besproken wordt, bij derden terechtkomt. Het is ook wat... beide ouders in één keer in hun laatste levensfase. Het zet een mens aan het denken. We zijn een zucht, meer niet. Maar nu ben ik zelf aan het praten...’

Ze volgen met hun ogen de wandelaars die groetend voorbijlopen. ‘Ik zie ze denken!’ klaagt Relinde.

‘Stiekem laten denken. Je man is toch nog niet zo lang geleden overleden? Je moeder was er zo vol van. Terwijl je genoeg hebt aan je eigen verdriet, moet je je nu inzetten voor je ouders, en ik neem aan dat je niet anders zou willen. Later zul je dankbaar zijn dat je dit hebt mogen doen. Vertel eens, is je moeder nog in staat naar buiten te gaan? Ik heb in de garage een prima rolstoel staan. Ooit van mijn schoondochter geweest. Ze is overleden aan een infectie die ze tijdens haar zwangerschap heeft opgelopen en die niet tijdig is onderkend. De baby werd te vroeg geboren. Levenloos. Dat was op zich al afschuwelijk. Mijn zoon en zij waren teruggekomen uit Amerika. Pepijn is destijds als programmeur bij een informaticabedrijf begonnen. Maakte al snel promotie en koos voor Australië, waar hij Jane leerde kennen. Zo tragisch allemaal. Hij werkt nu in Amstelveen, heeft een appartement gehuurd en werkt en werkt en werkt. Zo zie je maar weer: ieder huisje heeft zijn kruisje.’

Relinde knikt. Nare gebeurtenissen lokken altijd akelige verhalen uit, weet ze inmiddels.

‘Maar ooit zal Pepijn ontwaken uit zijn verdriet. Dat is de normale gang van zaken. Het leven gaat door, ook al zal de zon nooit meer zo helder schijnen als daarvoor!’

Relinde knikt bedachtzaam. ‘Je wordt wantrouwig en achterdochtig. Zo van: wanneer komt de volgende mep?’

Mevrouw Ritsaarts’ lach klinkt aanstekelijk. Haar koffiebruine ogen schitteren. Met beide goedverzorgde handen strijkt ze het gladde haar weg uit het gezicht en betast even haar recht geknipte pony. ‘Tel alleen de zonnige uren, Relinde. Voor mijn zoon kan ik niets zijn, voor jou misschien wel. Je mag aan komen wippen wanneer je maar wilt. Bijvoorbeeld als jij je rondjes hebt gelopen! Je ziet het: een oude vrouw mag graag haar burens begluren! Als je maar voorzichtig bent in dat park. Er zitten vaak verslaafde jongelui, die klieken bij elkaar en brengen er soms de nacht door. Tot op heden zijn er slechts een paar spui-

ten gevonden... Zonde van ons mooie park!' Binnen snerpt de telefoon, wat mevrouw Ritsaarts meteen doet opveren. 'Ik hoor dus nog wel of je de invalidenwagen wilt gebruiken, en om halfelf 's ochtends heb ik de koffie bruin. Groetjes aan je moeder!'

Even later loopt Relinde weer naar huis en denkt over het aanbod van mevrouw Ritsaarts na. Koffiedrinken doet ze liever thuis. Maar die rolstoel is misschien zo gek nog niet!

Buurvrouw Koppies schijnt zich verplicht te voelen meerdere malen daags haar opwachting te maken. Vrijmoedig stapt ze via de keuken deur binnen. Relinde vraagt zich af wanneer de relatie met de buurvrouw zo hecht is geworden. Misschien, zo redeneert ze, meet buurvrouw zich bepaalde vrijheden aan. Maar eerlijk is eerlijk: ze is bereid te helpen. Meer dan eens staat er een ovenschotel op het aanrecht of een eigengebakken cake. Bleef het daar maar bij! Buurvrouw Koppies behoort tot de vrouwen die dolgraag het naadje van de kous willen weten en ze weet haar vragen zo slim in te kleden, dat Relinde, voor ze het beseft, erin trapt. En dat terwijl ze – bijvoorbeeld – de periode dat ze met Walter samen was, voor zichzelf wil houden.

'Wanneer ga je naar je pa? Als je wilt, kan ik wel bij je moeder zitten, zodat ze niet alleen is!' biedt mevrouw Koppies gul aan. Maar al te graag gaat Relinde in op het aanbod. 'Zonder behulpzame burens ben je nergens!' vindt mevrouw Koppies voldaan. Relinde knikt maar eens, heeft al spijt toegestemd te hebben.

'Dan ga ik vanochtend nog. Ik zat eigenlijk op zuster Van Beeten te wachten. Dus als het u schikt, zou ik graag meteen gaan!'

Rijdend naar het ziekenhuis overdenkt Relinde de relatie met de buurvrouw. Ze is de persoonlijke vragen meer dan beu. Of het Relinde bekend is dat er geroddeld werd toen ze trouwde: Relinde zou enkel en alleen om de financiële positie van de Ouwkerks zijn getrouwd. Het was immers bekend dat Walter niet lang te leven had? Waarop Relinde fel geprotesteerd had: 'Dat is een pertinente leugen, mevrouw Koppies. Wie het ook gezegd mag hebben! Tussen ons was liefde... al vanaf dat wij samen speelden. Geld kan me niets schelen... Bovendien wist niemand dat het zo snel met Walter zou aflopen. Dankzij zijn elektrische wagen kon hij zich goed redden.'

Dom is ze geweest, vindt ze achteraf. Beter had ze er aan gedaan buurvrouw kalm mee te delen dat ze niet wenst te luisteren naar die lasterpraat. De enigen met wie ze wel over Walter wil spreken, zouden

haar schoonouders behoren te zijn. Na de ellendige periode die achter hen ligt, zijn ze een lange reis gaan maken. Relinde hoopt van ganser harte dat ze elkaar tot steun zijn en nieuwe levensmoed weten te vergaren. Haar relatie met hen was wat afstandelijk en meer dan eens merkte ze dat ze Walter meden vanwege hun afschuw voor ziekte en zwakte.

Eenmaal in het ziekenhuis slaat de angst haar om het hart. Verbeteringen hoeft ze niet te verwachten. Iedere verandering betekent achteruitgang. Afschuwelijk om je eigen vader zo afhankelijk te zien liggen en thuis je moeder net zo te weten, en diep vanbinnen wenst ze dat zijn tijd spoedig komt.

‘U hebt zelf niets aan het bezoek, vermoed ik?’ zegt een hartelijke verpleger. ‘En toch blijf je komen, is het niet? Hopend op een teken van leven... een sprankje hoop. Ik gun het u zo. Als u de dokter wilt spreken, kan dat best. Hij is juist op de afdeling. Loop maar even met me mee!’

Wat Relinde te horen krijgt, is niet prettig. ‘Sterkte, mevrouw!’ zegt de gehaaste arts als hij met haar meeloopt naar de deur. Met gebogen hoofd haast ze zich naar buiten. Pappa, haar altijd beheerste vader die nooit ofte nimmer zijn emoties toonde. Echt kennen deed ze hem niet, dat stond hij niet toe. Met alle kracht die in haar is, concentreert Relinde zich op haar moeder. Het is niet nodig dat mamma op de hoogte is van de exacte toestand!

Maar Anne Alting laat zich niet om de tuin leiden. ‘Mevrouw Koppies vertelde dat je naar je vader was. Het gaat niet goed met hem, is het wel, kind? Ik zie het aan je ogen. Wie had kunnen denken dat we tegelijk... Maar het is goed zo. Gods wil is mij heilig. Ik wil alleen nog een keertje naar hem toe. Zorg jij dan voor vervoer? Ik kan moeilijk op de fiets...’

Relinde lacht en huilt tegelijk. ‘Dat vindt de dokter vast niet goed, mam!’

Maar Anne heeft nog meer noten op haar zang. ‘En daarna wil ik naar het kerkhof. Het graf van mijn ouders bezoeken. Zelfs jij kunt me daar niet van weerhouden!’

Relinde denkt aan de rolstoel van buurvrouw Ritsaarts. ‘U zult er zo moe van worden, mam. Moet dat nou echt?’

‘Het moet, en liefst zo snel mogelijk. Jouw wagen is toch comfortabel... Als ik vroeger toch eens geweten had dat jij met de zoon van pa’s

directeur zou trouwen. Het kan raar lopen... Ik moet nadenken, laat je me een poosje alleen?’

Mevrouw Koppies is bezig koffie te zetten. ‘De zuster wilde niet. Ze had nogal haast en je moest de groeten hebben. Ga zitten, je ziet eruit als een geest!’

Relinde knikt moe. ‘Geesten hoeven anders geen koffie, buurvrouw. Wilt u niet weten hoe het met pa was?’ Alsof ze het over een vreemde heeft, zo doet Relinde haar verslag. En ze besluit met: ‘Het is net of je een levende dode ziet, buurvrouw. En dan de wensen van mijn moeder...’

Mevrouw Koppies schudt haar hoofd. ‘Toch geloof ik dat je haar zin moet geven. Bedenk eens hoe lang die twee samen zijn geweest... laat vooral oudere mensen en zwaar zieken in hun waarde, betuttelen is het ergste wat je kunt doen!’

Relinde vertelt over het aanbod van mevrouw Ritsaarts. ‘Ik geloof dat ik straks dat ding ga halen. Of ik zou officieel ziekenvervoer moeten aanvragen. Denkt u dat ik het zelf afkan?’

Mevrouw Koppies biedt meteen haar hulp aan. ‘Samen lukt dat wel. Die slee van jou is zo ruim... en per slot van rekening is het maar een klein stukje. Drink nou eerst de koffie lekker warm op. Dat zal je goeddoen!’

Mevrouw Ritsaarts lijkt verheugd te zijn Relinde van dienst te kunnen zijn.

‘Heb je mijn hulp nodig?’ Relinde bedankt haar en wandelt achter de rolstoel de korte afstand naar huis, waar de huishoudelijke hulp inmiddels druk bezig is.

‘Wat krijgen we nou dan toch?’ schrikt deze. ‘Uw ma is toch veel te slecht om mee naar buiten te slepen?’

Relinde stelt haar gerust. ‘Het is mijn moeder zelf die wilde plannen heeft gesmeed, Rietje. Ik sta er niet achter, maar ik wil haar zo graag tegemoetkomen. Heb ik het goed dat er bezoek is?’

Rietje schudt haar rode manen en knikt. ‘Iemand van jullie kerk. Ze wilden niet gestoord worden en koffie hoefde ook niet!’

Relinde besluit van de gelegenheid gebruik te maken en een paar rondjes te gaan lopen. ‘Ik ben met een kwartiertje terug, Rietje. Even me verkleeden...’

Rietje protesteert. ‘U weet toch dat er in het park vaak gespuis rondloopt? Lui die van alles en nog wat verhandelen. Hoe het heet weet ik

gelukkig niet eens. Maar sinds ze van die spuiten hebben gevonden, durven mensen hun kinderen niet meer met een zakje broodkorstjes naar de eendjes te sturen. En dat in een rustige buurt als deze!’

Relinde belooft uit te kijken voor lege heroïnespuiten en kwalijk uitziende personen. ‘Ik zal een busje pepperspray aanschaffen, nou goed? Dag, Rietje...’

Zoals gewoonlijk start Relinde in een sukkeldrafje om al snel over te gaan naar een ritmisch rennen. Haar voeten gaan verend over het wandelpad dat door het park voert. De lichte zomerbries speelt door haar haar en heel, heel even is het of ze alles wat met de realiteit heeft te maken, kan vergeten. Even. Kleine dingen raken haar, zoals de duizenden madeliefjes die hun kopjes dapper boven het maaiveld uitsteken; ze lijken de gazonmaaiers te snel af te zijn. Op het pad wisselen schaduwvlekken telkens van vorm en af en toe lukt het een bundel zonnestralen zich door het loof te persen. Ze heeft het park bijna voor zich alleen. In de verte kuiert een gebogen gestalte, een bewoner van een verzorgingshuis weet ze inmiddels.

‘Even een sigaartje roken, mevrouw. Even op een bankje zitten en wat kijken. Zoals u toch kunt hollen...’

Bij de ingang van het park wordt het statige hek moeizaam door een peutertje dichtgeschoven, terwijl een jong ogende oma liefdevol toekijkt. Gespuis? Relinde schudt de gedachten die Rietje in haar hoofd heeft gezaaid, van zich af. Ze laat zich de enige ontspanning die ze heeft niet afpakken! Ze wuift naar de meneer die inmiddels op ‘zijn’ bankje is gaan zitten. En naar het jongetje lacht ze als ze wordt tegengehouden. ‘Talen... geld talen!’

Relinde raapt een bijna vergane kastanje op en biedt deze het kereltje aan. ‘Zo goed?’ hijgt ze. De poort wordt voor haar geopend en met een knipoog naar oma zet Relinde de pas er weer in. Pas als ze haar ouderlijk huis nadert, mindert ze vaart. Als een inmiddels vertrouwd geworden klamme deken komen de zorgen en spanning weer over haar heen.

Rietje kijkt met een beheerste minachting naar het bezwete gezicht van Relinde. ‘Als u nou de trappen op en neer rent, de bedden doet en ook de ramen even meeneemt, hebt u net zo veel beweging en u gaat er niet zo van transpireren. En u hoeft er niet voor naar buiten!’

‘Zo is het!’ knikt Relinde en haast zich naar boven. Een douche is beslist geen luxe en opgefrist neemt ze een kwartier later plaats op de stoel naast haar moeders bed.

Anne Alting heeft, zoals ze het zelf noemt, één van haar goede dagen. ‘En daar gaan we gebruik van maken. Ik wil dat je me naar het ziekenhuis brengt, lieverd. Niks geen gedoe met officieel vervoer. Jij hebt zo’n mooie wagen... Help me eens met aankleden...’

Het wordt zwoegen eer Anne Alting op de voorbank van de auto zit. ‘Jij hebt toch zo’n mooie wagen...’

Zeker weten, denkt Relinde als ze eindelijk de parkeerplaats van het ziekenhuis oprijdt. Het is nog maar kortgeleden dat ze na zorgvuldig overleg samen met Walter tot de keus van deze auto is gekomen. Niet alleen omdat dit model van alle gemakken is voorzien; de ruime instap en nogal hoge banken gaven de doorslag.

Ze moddert met het uitklappen van de rolstoel, terwijl ze gelijktijdig haar moeder in de gaten houdt. Wat mamma bezielt... Een ijzeren wil heeft ze. ‘Het is zo warm, mamma... En ik kan niet dichterbij de ingang komen. Kunt u het aan...?’ Wat een vraag! De vroeger zo sterke vrouw laat zich helpen zonder één klacht te uiten. Eenmaal in de stoel lijkt het wat gemakkelijker te gaan. En als ze binnen zijn, slaakt Relinde hoorbaar een zucht. Als er nu wat gebeurt, zijn ze op de juiste plek. ‘U zult zo schrikken, mamma. We kunnen nog terug!’

Het verplegend personeel – ondertussen bekenden geworden – spreekt hun verbazing uit. ‘U bent moedig... maar het is begrijpelijk dat u dit wenst!’ zegt het afdelingshoofd.

Met iets van haar vroegere fierheid geeft mevrouw Alting te kennen dat ze alleen met haar man wil zijn. ‘En de deuren dicht. We hebben wat te bepraten!’ Of mevrouw wel weet dat haar man in coma ligt? ‘Dat maakt niets uit. Voor één keer in mijn leven neem ik het woord!’

En zo gebeurt het.

Relinde leunt tegen de gesloten deur, waar geen geluid door komt. Een broeder brengt haar een bekertje koffie. ‘Je ziet eruit alsof je een bakkie hebt besteld!’ zegt hij warm.

Na een minuut of tien hoort Relinde de zwakke stem van haar moeder haar naam roepen. Tien minuten? Het komt haar voor alsof ze een uur op de gang heeft staan wachten. Een verpleegkundige snelt toe. ‘Ik haal je moeder wel even uit de kamer. Enne... probeer te doen alsof je haar begrijpt. Het is vast erg belangrijk voor haar, dit afscheid!’

Zonder dat ze het hoeft te vragen, loopt een broeder – die van de koffie – met haar mee naar de auto. Hij fluit tussen zijn tanden als hij de wagen ziet. ‘Airco, neem ik aan? Fijn voor mevrouw hier!’ Met

gemak tilt hij mevrouw Alting uit de wagen en zet haar op de voorbank.

‘Dank je wel, lieve jongen!’

En vreemd genoeg voelt Relinde zich getroost als ze ziet dat er tranen in zijn ogen komen.

Tijdens de rit naar de begraafplaats wisselen beide vrouwen geen woord. Vaart minderend rijdt Relinde de ruime parkeerplaats op. Zo verzorgd als alles rondom eruitziet, het treft haar. Gesnoeide struiken, geen onkruid tussen de rozen die in een veelheid van kleuren bloeien.

‘Weet u zeker...’

Binnenkort slaat het uur dat Anne Alting naar deze plaats gedragen wordt. Onvermijdelijk denken beide vrouwen hetzelfde, weten dit ook van elkaar.

‘Schiet op, Relinde, verknoei mijn energie niet!’

Relinde wenste dat de aardige verpleger met hen meegereden was. Maar ze zwijgt gehoorzaam en verbijt haar zorg en angst. Mamma wil het zo.

‘Nu moet jij me weer een minuut of tien alleen laten, kind. En blijf alsjeblieft buiten gehoorsafstand. Ik... ga nu maar!’

Relinde sjokt weg, zich afvragend of haar moeder dit ‘uitstapje’ vanavond moet bezuren. Verscholen tussen hemelhoge coniferen gluurt ze naar haar moeder. Mevrouw Alting lijkt te spreken, ze beweegt haar handen en maakt machteloze armbewegingen. De zichtbare zielenpijn snijdt door Relindes hart. Ze zou naar haar moeder toe willen rennen en haar in de armen nemen. Ze sluit haar ogen als een kleine stoet passeert en kijkend op haar horloge telt ze de minuten. Wanneer ze ziet dat haar moeder het hoofd op de borst laat zinken, haast ze zich over de grindpaden naar haar toe. ‘Mam?’ Het klinkt bangelijk, ze hoort het zelf.

Mevrouw Alting richt haar hoofd op en maakt een beheerste indruk. ‘Ik dank jou uit de grond van mijn hart, lieve meid. Nu gaan we naar huis en als ik gerust heb, zal ik je alles uitleggen!’

Dat alles uitleggen moet wachten tot de volgende dag. Mevrouw Alting heeft te veel van zichzelf gevergd en Relinde maakt zich de zwaarste verwijten. Mooie verpleegster is ze!

De volgende ochtend, nadat de wijkzuster is geweest, lijkt alle inspanning van gisteren verwerkt. ‘Zo, nu kom jij bij me zitten, en sluit alsjeblieft de achterdeur, zodat we niet door buurvrouw Koppies

overvallen kunnen worden!’

Over haar schouder zegt Relinde: ‘Die klopt wel op een raam, mam. Ze wil niet begrijpen dat een gesloten deur zo veel zegt als: even geen bezoek!’

Relinde moet op een stoel aan het voeteneind van het bed gaan zitten. ‘Ik wil je aan kunnen kijken, lieverd. Want je moeder gaat biechten!’

Doodstil wacht Relinde af wat er gaat komen. Mamma en biechten... alsof een vrouw als mam een kwaad geweten zou kunnen hebben!

‘Af en toe zal ik even moeten stoppen. Het is nogal emotioneel voor me, schat. Ik ga me nu ontlasten van een zware last... Als je mij als kind had gekend... we lijken nogal op elkaar, dus dan weet je genoeg. Alleen kreeg ik een strenge opvoeding. Vader was een prima predikant, niets dan lof. Voor mijn moeder en mij echter was hij streng. Het goede voorbeeld, begrijp je. Vergeet niet dat ik spreek over tientallen jaren terug. Ik was gehoorzaam, sprong nooit uit de band. Nooit heb ik een klap gehad, maar emotioneel wist vader precies hoe hij moest straffen...’

Relinde zet grote ogen op. Haar grootouders? Heeft mam het echt over hen? Zij, Relinde, heeft hen amper gekend. Eigenlijk zijn beiden haar alleen bekend van de portretten. Streng kijkende mensen zonder glimlach. Zonder vreugde ook. Haar ogen vragen: ‘En toen?’

‘Ik was een puber, een bakvis, zei men toen. Er kwam een nieuweling op school, een meisje dat niet tot onze kring behoorde. Vader verbood me om te gaan met “zo’n werelds schepsel”. Met medeweten van mijn moeder was ik ongehoorzaam en maakte met mijn nieuwe vriendin tochtjes op hun boot. Ach, en toen kwam haar broer thuis, tijdens de grote vakantie.’

‘U werd verliefd?’ stelt Relinde vragend vast.

‘En hoe, kind. Ik raakte zwanger. Kun jij je voorstellen wat dat in die tijd betekende?’

Relinde hapt naar adem. ‘O mam... zwanger, u? Ik kan het niet geloven... en opa? Dwongen ze u tot abortus?’

Mevrouw Alting leunt moe achterover. ‘Daar dacht in die tijd niemand over. Nee, ik werd verbannen naar het platteland. Een zogenaamde tante ontfermde zich over me. Een zwijgende vrouw, de enige met wie ik contact had. En natuurlijk mocht niemand ervan weten! Het kind werd geboren... ik had geen idee hoe zich alles zou voltrekken.’

Relinde kan zich niet langer beheersen en knielt naast het bed. Ze

neemt de friemelende handen van haar moeder stevig in de hare. ‘Ik hoef niet alles te weten, lieverd. Wat zult u een pijn hebben gehad... op twee manieren. Is het kindje dood geboren?’

Twee paar ogen die elkaar ontmoeten. ‘Het leefde! En hoe! Het krijste bijna dag en nacht. Ik mocht het niet zien, werd in sluitlakens gewikkeld... tante zorgde voor de baby. Ik ben op een nacht stiekem naar het kindje wezen kijken. Een meisje, rood van het huilen. Mijn hart brak. Net toen ik haar uit het wiegje wilde halen, dook tante op, een engel der wrake. Ze wees met een vinger naar mijn kamer en ik ging. Als een geslagen hond. Die nacht kreeg ik een bloeding... ik zweefde op het randje van de dood. De volgende ochtend gebeurde er van alles tegelijk. De dokter belde om een ambulance en terwijl hij dat deed, stapten een man en een vrouw het huis binnen. Ik hoorde hun stemmen...’

‘Adoptie?’ huivert Relinde en legt even haar hoofd op de ineengestrelde handen.

‘Adoptie. Terwijl ik op een brancard naar beneden werd vervoerd, stonden die mensen met mijn kind in de armen op de drempel van de kamerdeur. Ik sloot mijn ogen, wilde het liefst dood zijn. Flarden van hun gesprek bleven me bij. Mijn tante riep: “Ik heb het liefst dat jullie zo snel mogelijk vertrekken...” en toen noemde ze de naam van de plaats waar het echtpaar woonde. Dat is alles wat ik van haar weet, Relinde. Mijn oudste kind moet nu de leeftijd van tweeënvijftig hebben... als ze nog leeft.’

Met gesmoorde stem vraagt Relinde: ‘En pappa... wist hij van niets? Mam! Hoe kon u met zo’n geheim leven?’

Anne glimlacht moe. ‘Je kent je vader toch? Zo heel veel anders dan de mijne was hij niet. Principes... als hij het had geweten, was hij nooit met me getrouwd. Ik heb het hem gisteren allemaal verteld en ook al drong er niets tot hem door: ik heb het hem gezegd! Zo ook aan vader en moeder. De last is van me af...’

Diep medelijden heeft Relinde met haar moeder. Had ze het maar geweten. Dan zou ze de soms stille houding begrepen hebben. ‘Wilt u dat ik contact zoek, mam? Tegenwoordig is dat geen probleem meer. En...’

Anne schudt haar hoofd. ‘Nu nog niet. Later, als ik er niet meer ben, mag jij haar opzoeken en de brieven geven die ik haar vanaf de geboorte heb geschreven. Ik hoop dat ze het begrijpt. En me vergeeft...’

Voorzichtig veegt Relinde de tranen van haar moeders wangen. ‘Ben

je daar dan nog bang voor? Lieve mam, ik wilde dat ik het allemaal had geweten... We zouden elkaar zo veel nader hebben gestaan!’

De zon breekt door op het gezicht van de zieke vrouw. ‘Jij? Jouw geboorte was mijn grootste geschenk. Bij jou kon ik goedmaken wat ik haar niet mocht geven. Van jou kreeg ik wat zij me niet mocht schenken. Jij kwam toen ik niet meer verwachtte nog een kindje te zullen krijgen. De geboorte van Edwin was zo anders. De zoon, je vaders oog-appel!’

De stilte tussen hen is niet langer geladen. Voorzichtig probeert Relinde dieper op de feiten in te gaan. ‘U hebt zich dus levenslang een zondige vrouw gevoeld? Terwijl u en pa altijd verkondigden dat er voor alles vergeving is... God is barmhartig... Dankzij Jezus’ offer worden onze “zonden” weggewassen... en u bleef zich schuldig voelen?’ Het spreken heeft Anne dodelijk vermoeid en tot twee keer toe doet ze een poging een antwoord te geven. ‘Laat maar...’ sust Relinde, ‘we praten er later wel over.’

Opeens richt Anne zich op, kijkt verwilderd rond. ‘Ik heb ze altijd om me heen... een dwaas gevoel! Mijn vader, die koude ogen... moeder verschool zich altijd achter hem. Ik had niet meer lief, ik haatte... vader, de predikant...’

Relinde, een vrouw van haar tijd, heeft moeite zich in te leven in de problematiek waaraan haar moeder bijna te gronde is gegaan. ‘God is liefde, mam. Hij mag dan de zonden haten, de zondaar heeft Hij lief. En ik denk dat Hij erg veel van u heeft gehouden en voor u heeft gezorgd, anders had u niet kunnen leven met die zware last. Ja toch? En u hebt mij gekregen...’

‘Het is nu goed. Alles is in het reine. Alleen moet jij doen waar ik de kracht niet meer voor heb. Jij moet haar zoeken. Dat wat ik in de loop van de tijd heb achterhaald, staat op schrift. Kon ik alles maar overdoen... het is niet anders. En, Relinde, kijk me aan... je moet begrijpen dat ik dankbaar ben zeer binnenkort dit aardse leven achter me te kunnen laten. Het is genoeg geweest. Ik ben al zo heel lang moe... moe van alles. Maar jij moet voort, mijn lieveling! Ik heb ook voor jou een lange brief liggen. Die mag je later lezen.’

Heel lang zitten ze hand in hand en nog nooit zijn ze elkaar zo na geweest.

Af en toe zakt Anne in een lichte slaap. Uitgeput is ze, maar o zo vol-daan omdat ze achter zich heeft wat ze van plan was!

Opeens is ze echter klaarwakker. ‘Ik wil dat je vandaag nog Edwin

belt, Relinde. Zeg hem dat de tijd nog maar kort is, en beloof me dat je hem niet meteen... over mijn oudste kind vertelt!’

Relinde snikt onbeheerst. ‘Ik wil u van alles en nog wat beloven, mam. Als het u rust geeft... Kon ik maar meer doen!’

De woorden die nu zo liefdevol worden uitgesproken, blijven Relinde heel haar leven bij. ‘Jij? Je hebt zonder het te weten veel gedaan. Mijn troost was je, mijn cadeautje. Zul je dat nooit en nooit vergeten? Maar nu wordt het tijd... tijd dat we elkaar loslaten. En vergeet ook niet... dat ik weet Thuis welkom te zijn.’ Op dat tere moment wordt er kort op het raam getikt. ‘Ga maar... ik wil graag slapen, lieverd... Mevrouw Koppies heeft ook erg lieve dingen. Ga maar!’